

ZPRÁVY

Před šedesáti lety zemřel Zdeněk Hájek

Zdeněk Hájek se narodil 13. března 1894 v Suchdolu u Kutné Hory v rodině řídicího učitele. Absolvoval gymnázium v Čáslavi, kde v roce 1913 maturoval. Na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze si zapsal obory dějepis a zeměpis. Již po roce však vypukla světová válka a Hájek v říjnu 1914 narukoval do rakousko-uherské armády. Na východní frontě padl do ruského zajetí a byl internován v zajateckém táboře v Charkově. V srpnu 1917 vstoupil do československých legií, se kterými se vrátil do vlasti přes Sibiř a Vladivostok, kde se dokonce stal vojenským velitelem města. Přes Pacifik cestoval společně s pozdějším generálem Ludvíkem Svobodou a plukovníkem Emanuelelem Moravcem. Do Prahy se vrátil až v srpnu 1920. Pokračoval ve studiu dějepisu a zeměpisu a v roce 1923 složil státní zkoušky pro učitelství na středních školách.

Již v době vysokoškolských studií v něm vzbudil prof. dr. Jaroslav Bidlo zájem o slovanské dějiny. Za války získal z autopsie nejen znalost polských a ruských reálií, ale i jazyků. Na základě rigorózní práce o rusko-byzantských stycích do konce 10. století získal v roce 1924 titul PhDr. V té době již pracoval jako asistent prof. Bidla ve východoevropském oddělení historického semináře Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. Tehdy také uveřejnil své první příspěvky v Českém časopisu historickém (ČČH), především zprávy o nové literatuře o slovanských dějinách. Z vysvědčení prof. Bidla ze 6. dubna 1925 vyplývá, že Hájek své povinnosti konal vždy svědomitě a horlivě k úplné spokojenosti ředitelství historického semináře. Prováděl katalogizaci knihovny a obstarával z veřejných knihoven knihy potřebné k seminárním cvičením i k vědecké práci.

V roce 1925 byl doktor Zdeněk Hájek ustanoven profesorem na gymnáziu dr. Josefa Kudely v Brně, kde působil až do roku 1941, kdy byl protektorátními úřady nuceně penzionován. V době své středoškolské profesury pokračoval v recenzní činnosti v Českém časopisu historickém (ČČH), kde referoval především o nové literatuře o polských dějinách. V referátě o knize K. Krejčího Poláci v Čechách v době povstání listopadového (ČČH 1932) upozornil na základě původních pramenů ze Lvovského zemského archivu na styky Františka Ladislava Riegera s delegátem Polské demokratické společnosti Lesławem Łukaszewiczem. Ve své zprávě v ČČH 1939 podstatně doplnil studii Václava Žáčka Tři čeští revolucionáři v Haliči. Těchto referátů a zpráv uveřejnil Hájek v ČČH, Časopisu Matice moravské (ČMM) a Naší vědě několik set. Vedle toho spolupracoval dr. Hájek dlouhá léta s Lidovými novinami, kde rovněž referoval o historických pracích.

Od svého penzionování v roce 1941 do konce války pracoval dr. Hájek jako archivář a knihovník Lidových novin. Po osvobození se vrátil jako profesor na gymnázium v Brně. Od roku 1946 přednášel slovanské dějiny na Pedagogické fakultě Masarykovy univerzity, kde se mohla jeho vědecká činnost plně rozvinout. Pokračoval především ve svých polonistických pracích. Zkoumal polské lednové povstání let 1863–1864 a napsal o něm řadu podrobných studií, které měly zásadní objevitelský význam pro českou i polskou historiografii. Byly to zejména studie o pobytu diktátora polského povstání Mariana Langiewiczze a jeho adjutantky Henryky Pustowojtowej na našem území. Práce Internace Mariana Langiewiczze v Tišnově (ČMM 1952) a Internace Mariana Langiewiczze v Josefově (Česko-polský sborník 1955) se zakládají na materiálu českých a rakouských archivů. Autor tu dobře zobrazil nejen osudy internovaného diktátora, ale

i diplomatické pozadí jeho internace, takže jeho studie jsou i příspěvkem k dějinám tehdejší evropské diplomacie.

V roce 1947 na podkladě svých dosavadních prací z polské minulosti a rukopisné práce o tajných haličských spolcích v letech 1831–1842 dosáhl habilitace na Filozofické fakultě MU pro obor polské dějiny. V posudku habilitační komise, kterou tvořili Rudolf Urbánek, Josef Macůrek a Jindřich Šebánek se uvádělo, že dobré metodické školení, znalost polské a české literatury i živý zájem o otázky dějin polského revolučního vývoje v první polovině 19. století přispěly k tomu, že Hájek mohl přinést vcelku cenné pojednání k polským dějinám i k moravsko-polským vztahům té doby. Úvahy podané v rukopisné části habilitační práce zachytily na základě memoárových pramenů revoluční kvas, jehož místem byla Halič v čele s Krakovem a Lvovem, a to na pozadí jeho vztahů s obecným revolučním hnutím v Evropě a zejména v polské emigraci. Jestliže studie K. Krejčího a V. Žáčka se soustředily na styky Čech s Poláky, Hájek se snažil přiblížit vztahy Moravy s polským prostředím, zejména haličským.

Dne 18. června 1947 Akademický senát MU vykonávající funkci profesorského sboru Pedagogické fakulty MU se jedenácti hlasy z dvanácti rozhodl schválit návrh, aby dr. Hájek byl jmenován mimořádným profesorem slovanských dějin na této fakultě, a to po splnění podmínky, aby byla nejprve realizována habilitace na Filozofické fakultě MU. Habilitační řízení proběhlo 24. října 1947 a bylo schváleno profesorským sborem Filozofické fakulty MU 20. prosince 1947. Jmenování docentem vřele doporučil profesor Josef Macůrek. Dne 29. července 1948 byl Hájek jmenován mimořádným profesorem slovanských dějin na Pedagogické fakultě MU.

Na této fakultě vykonával Hájek v letech 1946–1950 funkci administrativního ředitele historického semináře, v letech 1952–1955 byl proděkanem pro vědecký výzkum a po přeměně pedagogické fakulty ve Vyšší pedagogickou školu (VPŠ) zastával v letech 1954–1958 funkci vedoucího katedry dějepisu a občanské nauky. To, že literární produkce Zdeňka Hájka nebyla ještě intenzivnější, způsobily některé choroby, které se dostavily se stoupajícím věkem a jeho značné zaneprázdnění při budování pedagogické fakulty a poté Vyšší pedagogické školy.

V roce 1957 Hájek protestoval v dopisu děkanátu VPŠ proti tendencím dále snižovat rozsah učebního plánu interního a dálkového studia dějepisu, „protože to, co se na škole podává, je vědecké minimum, pod něž nelze sestoupit, má-li škola si zachovat vysokoškolskou úroveň“.

Hájek kromě ideového plánu muzea na Špilberku vypracoval také hlavní zásady pro vydávání chrestomatií pro seminární cvičení. Zdůrazňoval, že výběr pramenů musí být koordinován s látkou přednášenou v jednotlivých semestrech. Požadoval zařazovat prameny v původním znění a vedle nich český překlad. Každý prezentovaný pramen měl být uveden stručnými údaji o jeho autoru, charakteristikou příslušného díla a citací edice, ze které byl převzat. Prameny měly být opatřeny komentářem v poznámkách.

Tehdy už nemoc znemožňovala profesorovi Hájkovi soustavnější vědeckou práci. Významný brněnský odborník umírá v lednu 1958 ve věku 64 let. V roce 2018 si připomínáme 60. výročí jeho odchodu, který pro historickou polonistiku představoval nenávratnou ztrátu.

Jaroslav Vaculík

Cena Rudolfa Medka za rok 2018

Cena nese ve svém názvu jméno českého básníka, prozaika, dramatika, vojáka a čelného představitele prvního československého odboje Rudolfa Medka (1890-1940). Od roku 1916 působil v československých legiích v Rusku, odtud čerpal náměty části svého básnického díla, pětidílného románového cyklu Anabase i divadelní hry Plukovník Švec. V letech 1920–1939 byl ředitelem Památníku odboje, pozdějšího Památníku osvobození.

Cena Rudolfa Medka byla zřízena pod osobní záštitou jeho syna Ivana Medka. Klade si za cíl ocenit badatele, spisovatele, novináře a další odborníky z oblasti vědy a kultury zabývající se česko-ruskými vztahy ve 20. století. Od roku 2008 ji uděloval Nadační fond angažovaných nestraníků ve spolupráci se Slovanskou knihovnou Národní knihovny ČR. Po skončení činnosti Nadačního fondu v roce 2014 se partnerem Slovanské knihovny stal spolek Ruská tradice. Z historiků, kteří Cenu Rudolfa Medka obdrželi, je nutno uvést Václava Vebera (2011), Paula Roberta Magocsiho (2014) a Mečislava Boráka (2017). V letošním roce se této pocty dostalo bývalému českému velvyslanci v USA a Rusku Petru Kolářovi a profesoru Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity Jaroslavu Vaculíkovi, a to především za jeho třídílné Dějiny volyňských Čechů. K předání ceny došlo 16. května 2018 v Zrcadlové kapli Klementina. Laudatio o prof. Vaculíkovi přednesl vedoucí jeho katedry Mgr. Jiří Mihola, Ph.D., a to na téma Čtvrtstoletí s Herodotem volyňských Čechů. Profesoru Vaculíkovi blahopřáli mj. místopředseda Sdružení Čechů z Volyňě a jejich přátel doc. Boris Iljuk, CSc., prof. Jelena Pavlovna Serapionova, doktorka historických věd, z Ústavu slavistiky Ruské akademie věd v Moskvě a doc. Michail Vladimirovič Kovaljov, kandidát historických věd, proděkan Saratovské státní technické univerzity v Saratově.

Lukáš Kratochvíl

Foto: J. Mihola.

Diplomové práce obhájené na katedře historie PdF MU v roce 2018

Předkládaný přehled navazuje na soupis obhájených diplomových prací publikovaný ve Sborníku prací Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity, řada společenských věd, roč. 31, 2017, č. 1. Vedoucími prací byli doc. PhDr. František Čapka, CSc., doc. PhDr. Petr Kaleta, Ph.D., Mgr. Jiří Míhola, Ph.D., ThLic. Václav Slouk, PhDr. Kamil Štěpánek, CSc., prof. PhDr. Jaroslav Vaculík, CSc., a PhDr. Marek Vařeka, Ph.D.

- BORTLÍK, Martin: Počátek a rozvoj průmyslu v obci Lužice u Hodonína (J. Vaculík)
HLAVÁČ, Marek: K použití písemného historického pramene při výuce dějepisu (K. Štěpánek)
CHORVÁTOVÁ, Jitka: Rotmistr Petr Křivka (J. Vaculík)
CHUCHELOVÁ, Ludmila: Architektura Hradce Králové ve výuce dějepisu (K. Štěpánek)
KOUDELKA, Jiří: Vlastivědná činnost v Boskovicích v druhé polovině 20. století (P. Kaleta)
KOVÁČIK, Dušan: K didaktickému využití hraného filmu s napoleonskou tematikou ve výuce dějepisu (K. Štěpánek)
KRUŠINOVÁ, M.: Vybrané kapitoly z dějin premonstrátského řádu (V. Slouk)
LAVIČKOVÁ, Zlata: vybrané výukové jednotky dějepisu a ověření jejich účinnosti v 9. ročníku ZŠ (K. Štěpánek)
OBŮRKOVÁ, Ivana: Vývoj perleťářství v Žirovnici a Předíně do roku 1991 (M. Vařeka)
ROZMAHELOVÁ, A.: Historie a současnost pěších poutí a poutních míst v Jihomoravském kraji (V. Slouk)
RYŠAVÁ, Tereza: Perzekuce duchovních Českobratrské církve evangelické v období tzv. normalizace na příkladu případů Jana Šimsy a Jana Duse (J. Vaculík)
SOUČKOVÁ, Kateřina: Osudy vybraných vyšetřovatelů StB v Uherském Hradišti (P. Kaleta)
ŠEBESTOVÁ, Anna: Zemská organizace pokrokových žen moravských v letech 1918–1938 (F. Čapka)
ŠTĚPKOVÁ, Barbora: Ke způsobům stravování za první světové války (J. Míhola)

Jaroslav Vaculík

25 let archeologické praxe a pracovních aktivit studentů historie PdF MU ve Znojmě-Hradišti

V letošním roce si na našem pracovišti připomínáme dvacáté páté výročí obnovení archeologických výzkumů na velkomoravském hradišti sv. Hypolita ve Znojmě, které pro svoje posluchače i ostatní zájemce od r. 1993 organizuje katedra historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity ve spolupráci s Nadačním fondem sv. Hypolita. Je třeba hned v úvodu připomenout, že katedra historie PdF MU je jedinou mezi historickými ústavy a katedrami na našich vysokých školách, která jako tzv. „oprávněná organizace“ může samostatně provádět archeologické výzkumy. Za vzpomínané čtvrtstoletí se díky bohatým, mnohdy překvapivým a také jedinečným výsledkům našeho bádání podařilo prokázat nesmírný význam lokality a probudit v široké odborné i laické veřejnosti značný zájem o poznání její historie. Dnes znojmské velkomoravské centrum již můžeme řadit po bok Mikulčicím, Starému Městu u Uherského Hradiště či Pohansku u Břeclavi. Svého času, od 8.–10. století, představovala lokalita mocenské ústředí celé jihozápadní Moravy i části Dolního Rakouska. Byla současně také nárazníkovou „pevností“, chránící z jihozápadu, tohoto vojensky důležitého směru území Moravy. Představovala také přímého předchůdce středověkého města Znojma. O řadě poznatků a výsledků naší vědeckovýzkumné činnosti jsme čtenáře i na stránkách tohoto časopisu pravidelně informovali a v budoucnu hodláme odbornou i laickou veřejnost s dosaženými poznatky formou článků a studií dále seznamovat.¹

Cílem tohoto příspěvku však tentokrát nejsou konkrétní archeologické informace o výsledcích našeho výzkumu. Chceme zde poukázat i na další aktivity, prováděné v průběhu let souběžně s odborným archeologickým bádáním. Jsou zaměřené na vybudování expedice, úpravu jejího zázemí a vybavení, ale také na výstavbu nového muzea Velké Moravy se stálou expozicí. Hodláme se dotknout také postupného budování malého archeoskanzenu, vytvářeného v rámci experimentální archeologie.

Tyto vedlejší aktivity jdou ruku v ruce s hlavní činností, kterou představuje vlastní archeologické bádání. Samotné počátky terénních výzkumů na Hradišti mají hlubší než jen zmíněnou 25letou historii a je dobré si je jen připomenout. Drobné terénní zásahy a šetření zde již v závěru 19. století provedl J. Palliardi² a na jejich základě přinesl první informace o Hradišti a jeho osídlení. Následně zde pouze příležitostně zachraňovali archeologické památky F. Vildomec, J. Weidenthaler a A. Hudec. Zásadní zlom nastal v r. 1949, kdy F. Kalousek, tehdy profesor našeho historického semináře zahájil se svými posluchači na znojmském Hradišti výzkumy, které byly plánovány jako dlouhodobé a systematické. Představovaly vůbec první archeologické terénní bádání na Masarykově univerzitě. Posluchači prof. Kalouska, budoucí učitelé dějepisu, absolvovali speciální seminární cvičení „Základy archeologické teorie a praxe“ a touto cestou tak dostali nejzákladnější školení pro odbornou práci v terénu i při dalším zpracování materiálu. Cvičení byla velmi kladně hodnocena s poukazem na velký přínos pro učitele dějepisu, kteří vybavení zkušenostmi i specifickými znalostmi mohou v rámci svého pedagogického působení daleko zasvěceněji a lépe dějepisnou látku předávat svým žákům. Přimo na lokalitě tehdy postupně

¹ KLÍMA, B.: *Hradiště sv. Hypolita ve Znojmě. Deset let archeologických výzkumů velkomoravského centra (1986–1995)*. In: Sborník prací PdF MU, řada spol. věd č. 17, 3–65. Brno 1999; týž: *Zdroje pitné vody ve vývoji osídlení Hradiště sv. Hypolita*. In: Sborník prací PdF MU, řada spol. věd roč. 24, 3–18. Brno 2010; týž: *Archeologické výzkumy katedry historie PdF MU na velkomoravském hradišti sv. Hypolita ve Znojmě v letech 1996–2005*. In: Sborník prací PdF MU, řada spol. věd roč. 31, č. 2, 8 124. Brno 2017.

² PALLIARDI, J.: *Přehledný výsledek mého letošního bádání archeologického*. In: ČVMSO VIII, 153–161. Olomouc 1891.

vyrůstala expedice, vybavená z prostředků pedagogické fakulty. Do organizace výzkumu se výrazně zapojili budoucí učitelé fakulty, především J. Sýkora, K. Boudný, S. Julínek, a další. Od r. 1954 však prof. Kalousek přenesl výzkum na Filozofickou fakultu, kde začal opět působit, a tak archeologický výzkum na naší fakultě zanikl. V dalších letech se noví spolupracovníci již rekrutovali pouze z řad posluchačů archeologie FF. Mezi nimi lze jmenovat pozdější profesory FF MU B. Dostála, DrSc., V. Podborského, DrSc., nebo doc. J. Tejrál, DrSc., PhDr. J. Pavelčíka, CSc., z AÚ AV ČR a další. Tehdejší výzkumy však nedokázaly naplnit původní očekávání prof. Kalouska. Přes velkou snahu se např. nepodařilo zachytit pozůstatky velkomoravské církevní architektury, která už byla tehdy známá ze Starého Města i Mikulčic a od jejichž základového zdiva, jak dnes již víme z našich výzkumů, byla sonda prof. Kalouska vzdálena necelé čtyři metry. Navíc na Hradišti existovaly problémy i s prováděním samotných skrývek v zahradách místních obyvatel. K tomu ještě přistupovaly i čistě odborné potíže, které výzkum komplikovaly. Byl to především nedostatek hlinitého pokryvu skalní ostrožny, na níž mnohdy skalní skelet vystupuje až na úroveň dnešního povrchu. Samozřejmě že mělký hlinitý pokryv byl na stále osídlené lokalitě po staletí často porušován, obrácen a tím se nálezová situace značně poničila. Nálezy se promíchaly a mnohdy k průzkumu zbyla pouze do skály max. 25cm zahloubená dna sídlištních objektů a také ojedinělých i skupinových hrobů. Z těchto vážných důvodů se v r. 1957 prof. Kalousek rozhodl ukončit výzkumy na Hradišti a pozornost celého svého týmu zaměřil na Pohansko u Břeclavi. Tam záhy došlo k závažným objevům velmožského dvorce, kostela i bohatého pohřebiště. Znojenské Hradiště zcela osiřelo a v následujících letech mu ze strany archeologů nebyla věnována vůbec žádná pozornost. A to i přesto, že v jeho 21 ha rozsáhlém areálu docházelo vzhledem k čilé výstavbě rodinných domů, ale také při velkých liniových stavbách (vodovod pro Znojmo, plynofikace ad.) i terénních úpravách k velkému ničení hmotných památek. U nich neproběhl žádný archeologický dozor a tyto akce nebyly doprovázeny potřebným archeologickým výzkumem. Uvedená smutná situace přetrvávala až do r. 1986. Tehdy se na ředitelství AÚ AV ČR v Brně dostala zpráva o záměru města Znojma vykoupit část zahrad hradištských obyvatel a vybudovat zde řadovou zástavbu s více než 40 novými rodinnými domy. Pokud by se takový projekt realizoval, tak by vlastně celá významná lokalita byla zničena a definitivně by ztratila možnost promluvit o své bohaté velkomoravské historii. Do situace tehdy okamžitě zasáhl ředitel AÚ prof. J. Poulík, DrSc., a autora těchto řádků pověřil kromě úkolů v Mikulčicích také vedením dlouhodobých výzkumů na Hradišti sv. Hypolita a v jeho zázemí. Tak zde byla zahájena nová etapa archeologického bádání, která měla přinést a také již za uplynulá léta přinesla zásadní informace o velkomoravském mocenském centru ve Znojmě. Počátky naší práce byly hodně těžké. S velkým štěstím se podařilo zabezpečit maličkou kancelář v místním statku, kterou jsme s kolegou technikem využívali jako pracovnu, ubytovnu, kuchyňku i místnost pro přijímání návštěv. Spolupracovníky na výzkum jsme hledali v řadách znojenských důchodců. Školní statek, spravující a využívající hospodářský areál však zde pomalu končil svoji činnost a budovy prodal novému majiteli Družstvu Práče. Noví vlastníci měli velké plány. Areál hodlali přebudovat v centrum pro chov závodních koní. Stávající obyvatelé a uživatelé čtyř bytových jednotek obdrželi nové byty a měly se zahájit velké stavební práce, u kterých bylo třeba archeologického dohledu. Tak jsme se v r. 1988 stali jedinými obyvateli opuštěného statku. Do této situace zasáhly události listopadu 1989 a majitelé nedávno nabytých nemovitostí si uvědomili, že nová doba nebude přát jejich záměru a nastoupí vlna restitucí. Proto údajně jen za symbolickou cenu všechny nemovitosti prodali původním majitelům – řádu křižovníků. Pozemky však vlastnilo město Znojmo. Záhy tehdy zmizela vstupní dřevěná vrata a celý hospodářský areál se otevřel nájezdům různých sběratelů kovů, barokních ostění, cihel, tašek, ale i odpojených elektrických vedení, které bylo vytrháno ze zdí, litinových sloupů ze stájí

a dalšího materiálu. Nastoupila totální likvidace areálu, k níž křížovníci jen přihlíželi. Údajně proto, že nevlastnili pozemky, o které se hned po revoluci začali s městem soudit. Zatím tady řádili nájezdníci, kteří si počínali opravdu vandalsky. Než jsme stačili zabezpečit větší prostory pro práci a s křížovníky se domluvit na formě užívání a pronájmu, byly opuštěné byty dokonale zničeny a vyrabovány. Dva z bytů jsme se však rozhodli nejnnutněji upravit a tak vznikl základ naší budoucí archeologické expedice s depozitářem a laboratoří.

Na jaře r. 1993 došlo ke změně v institucionální patronaci nad znojemským výzkumem. Vedoucí výzkumu pracovně přešel z Archeologického ústavu na Pedagogickou fakultu MU a spolu s ním se tak katedře historie po čtyřiceti letech vlastně vrátil zpět její archeologický výzkum. Zahájili jsme novou etapu terénních bádání, která byla plánovaná jako dlouhodobá a soustavná. Hned jsme požádali o zapsání mezi „oprávněné archeologické organizace“, které bylo kladně vyřízeno. Neměli jsme však nic a podmínky pro výzkum byly téměř bojové. První terénní bádání s posluchači o prázdninách, zapisované jako „Letní archeologická praxe“, se rychle blížilo, a proto bylo třeba zabezpečit vše potřebné – rýče, lopaty, kolečka, drobné nářadí a pomůcky pro studenty, ale také pomůcky a potřeby pro dokumentaci i evidenci. Současně bylo také nutné alespoň základním nábytkem vybavit expedici, hlavně místnosti pro ubytování posluchačů. V této činnosti byl nepostradatelným partnerem Nadační fond sv. Hypolita, ustavený Pedagogickou fakultou MU a Rytířským řádem křížovníků s červenou hvězdou v Praze. Oba zakládající subjekty hned v začátku činnosti pomohly. Řád křížovníků nám za symbolicky poplatek pronajal dva objekty /byty/ v hospodářském areálu původního statku u kláštera ve středu Hradiště. Fakulta poskytla základní kancelářský nábytek, některé starší přístroje a dodnes hradí spotřebu energií (elektřina, plyn, voda), které jsme postupně do bytů zaváděli. Ze zanikající vojenské posádky ve Znojmě jsme získali patrové vojenské postele pro studentskou ubytovnu a další inventář jsme si postupně opatřovali z vlastních prostředků i od sponzorů Nadačního fondu.

Neobývané byty však byly po několika letech opuštění, souvislém vykrádání všeho kovového a ničení zcela zdevastovány. Zůstaly v nich mnohdy jen holé zdi bez oken a dveří, s vytrhaným elektrickým vedením, prohnílou dřevěnou podlahou a v jedné místnosti i propadeným stropem. Přímo v katastrofálním stavu se zborcenou klenbou a položficenou střešní konstrukcí se nacházely hospodářské objekty v těsném sousedství expedice, a to i přesto, že měly stavebně-historickou hodnotu. Byly to barokní stáje s původně krásnými klenbami, které dosud patří do seznamu památkově chráněných objektů. Barokní cihly z kleneb si pro zkrášlení interiéru svých „lechtivých“ příhraničních podniků nechal připravit údajně jeden z majitelů těchto zařízení. Národní památkový ústav v tomto případě naprosto selhal. Ale i v dalších staveních hospodářského komplexu vypadala situace podobně (viz obr. 1 a 2). Staronový majitel – Řád křížovníků se o majetek vůbec nestaral, ač měl povinnost provádět jeho údržbu a ochranu. Ve střeše chyběly tašky a do objektů při dešti hodně zatékalo. Jeden z bytů, o kterém jsme uvažovali jako o budoucí, samostatné ubikaci pro studenty neměl ani připojení na vodovod a kanalizaci (obr. 3). Proto nás tak kromě každoročního terénního výzkumu čekaly velké úkoly, které jsme společně se studenty, absolventy, dalšími spolupracovníky a nadšenci museli rychle řešit. Vyhlašovali jsme různé víkendové brigády, pracovali jsme o svátcích, ve chvílích volna i v mimopracovní době prázdninového výzkumu a postupně jsme objekty opravovali. Každý přiložil ruku k dílu, společný výsledek byl znát a byli jsme na něj právem hrdí. Málokdo si z dnešních posluchačů, kteří v současnosti ubytovnu o prázdninách užívají, dokáže představit, kolik úsilí, nepohodlí a dobrovolné práce bez nároku na nějakou odměnu vykazovali jejich starší kolegové a kolik puchýřů jsme při této činnosti ošetřili. Od všech problémů se tehdy odhlíželo a kolegové naopak tuto činnost prováděli se zájmem a zápalem pro věc, protože jsme si budovali „svoji výzkumnou základnu“. Vytvářel se výborný, aktivní tým, který si vedle výzkumné a budovatelské práce na

Obr. 1. Polorozpadlá barokní stáj /památkově chráněný objekt!!!/ s rozebranými klenbami a střechou, čekající na zbourání, přímo navazuje na ubikaci studentů. Foto: B. Klíma

Obr. 2. Zbytky dalšího hospodářského objektu u archeologické základny. Je neuvěřitelné, že tyto „památkově chráněné objekty“ do r. 1988 byly upravené, funkční s ustájeným dobytkem, se zapojenou elektrínou a tekoucí teplou vodou. Foto: B. Klíma

expedici užíval i společné chvíle se zábavou a odpočinkem. Dnešním studentům tyto skutečnosti připomínáme a věříme, že k vykonanému dílu svých předchůdců budou při pobytu ve Znojmě přistupovat nejen jako k určitému vzoru a příkladu vzájemné spolupráce, hodnému následování, ale také s určitou úctou a pokorou. Budou si základny vážit, dále zde pracovat, studovat, bádát, základnu opatrovat a také vylepšovat.

Od samého počátku chyběly finanční prostředky, potřebné k rychlejšímu budování expedice. A tak jsme oslovovali případné sponzory, vypracovávali různé projekty s žádostmi o dotace, které směřovaly na město Znojmo, Jihomoravský kraj i ministerstvo kultury. Jen některé z nich se ale dočkaly kladné odezvy. Každoročně však náš výzkum podpořilo město Znojmo, na jehož pozemku jsme vlastně působili. Postupně jsme se proto také věnovali úklidu a úpravě areálu. Město platilo hlavně kontejnery, které jsme naplňovali stavebním rumem, vyváženým sem jako na černou skládku a také volnými, rozházenými zbytky rozebíraných staveb. Poskytnuté finanční prostředky ve výši 30–50 000,-Kč však město směřovalo především na samotné archeologické bádání. Tedy terénní výzkum, jeho zabezpečení, pomůcky a také skřívky bagrem i opětovné zahrnutí a úpravy zkoumaných ploch. Po domluvě s vedoucí odboru kultury Ing. M. Čejkovou a s jejím doporučením jsme částí těchto prostředků uhradili také několik obědů našim studentům. Objednávali jsme je v agropodniku Mašovice. Oběd v hodnotě 50 Kč vlastně představoval jedinou odměnu studentům za jejich osmihodinovou odvedenou práci. Tato praxe byla ze strany městského úřadu pojmána nejen jako přímá podpora výzkumu, ale i jako určitá forma poděkování za práci studentů pro prohloubení poznání o nejstarší historii Znojma. Záhy však byla ukončena osobním zásahem jednoho kolegy, shodou okolností také archeologa, který se začal výrazně politicky angažovat a našel uplatnění v pozici vedoucího odboru na MÚ. Oznámil nám, že se poskytnuté peníze nemohou projít, že tuto naši praxi na jednání zastupitelstva napadne a bude „rozporovat“. Od poskytnutí obědů studentům jsme proto ustoupili. Od té doby si studenti museli i obědy platit sami a pracovali tak již zcela zdarma, jen za zápočet, ale bez nároku na nějakou další odměnu.

Obr. 3. Účastníci jednání velké archeologické komise v r. 2001 poslouchají zprávu o výzkumu před zdevastovaným, neobydleným objektem budoucí ubytovny studentů. V pozadí je část další polorozpadlé hospodářské budovy (detail na obr. 2). Foto: P. Čermáková.

Pouze ve dvou případech se podařilo uzavřít s investory staveb smlouvy o provedení záchranného archeologického výzkumu, z nichž jsme získali větší objem finančních prostředků. Použili jsme je ke stavebním úpravám expedice a hlavně její studentské části.

Měnili jsme propadené dřevěné podlahy, instalovali rozvod elektřiny, zavedli vodovod a kanalizaci, opravili střechy, vyspravili krytinu, ve spolupráci se zednickým mistrem zazdívali okna, dveře, dělali nové omítky, místnosti vymalovali a konečně postupně vybavovali nábytkem. Obdržené finanční prostředky z projektů a sponzorských darů jsme tak dokázali ještě zúročit vlastní prací. Během několika let jsme ubikaci opravili a zabezpečili tak slušné bývání s kompletně vybaveným zázemím pro 16–18 spolupracovníků. Každý ze skupiny přispěl jak mohl a po dokončení byl hlavně objekt ubikace studentů pokládán za společné dílo všech, na které jsme byli pyšní. Budovatelské práce se však po rekonstrukci studentské ubikace nezastavily a pokračovaly dále. Ve spolupráci s MÚ jsme zahájili systematickou úpravu prostředí okolo expedice. Vykáceli a vykopali jsme keře a odstraňovali různé navážky černých skládek, které nám sem v době naší nepřítomnosti naváželi různí stavebníci.

Vzhledem k dotazům všetečných novinářů, kteří pozorně sledovali naši činnost, i turistů a zájemců o historii, ale současně také díky hojným archeologickým nálezům, které plnily depozitář, jsme začali vážně uvažovat o vybudování expozice, která by návštěvníkům představila nejen výsledky naší práce, ale hlavně bohatou historii velkomoravského hradiště. Do středu pozornosti se dostala velká, dvakrát vyhořelá a polorozpadlá budova staré stáje v sousedství expedice, z níž zůstalo jen křovinami a stromy zarostlé obvodové zdívo s částečně propadeným stropem (obr. 4). Řád křížovníků s naším záměrem vybudovat muzeum souhlasil a tak jsme se dali

Obr. 4. Výměna staré, propadené střechy na rodinném domě, dnes studentské části expedice – ubytovně.
Foto: B. Klíma.

Obr. 5. Opravovaný interiér ubikace studentů s novou hrubou omítkou je připraven pro zabudování elektroinstalace. Foto: P. Čermáková.

Obr. 6. Pohled na rozpadlou, vyhořelou starou stáj – budoucí muzeum Velké Moravy. Foto: B. Klíma.

do několikaleté, náročné práce. Tento záměr našel u kolegů plnou podporu. Měli jsme štěstí, neboť se postupně vytvořil početnější, stálejší tým kolegů, kteří na Hradiště pravidelně jezdili, pracovali nejen na výzkumu v terénu, v postupně vybavované laboratoři, prováděli technické a dokumentační práce, ale ve volných chvílích ještě pomohli s dalším budováním, tentokrát již muzea. Jádrem tohoto týmu, který s vedoucím výzkumu doc. PhDr. B. Klímou, CSc., řešil a plánoval veškerou činnost, tvořili kolegové: Mgr. L. Kratochvíl, Mgr. E. Smejkalová, Mgr. P. Čermáková, Mgr. J. Kováčik, Mgr. L. Bílek, Mgr. R. Šohaj ad.

Nebyli to však jen studenti a absolventi. Na tomto místě bych vzpomněl otcovského přítele pana učitele Mgr. R. Michálka z Prahy. Každým rokem přijížděl i s manželkou a synem na Hradiště, aby si jako velký archeologický fanoušek „zahrabal“ na výzkumu a něco pěkného objevil. Do Znojma jezdil téměř 20 roků a kdyby již v pokročilém věku nebyl nucen podstoupit operaci kyčelních kloubů, tak bychom jej vítali ještě déle. Dobře ovládal také měření a kreslení, které jsme mu svěřovali. Jeho syn zase dokázal příkladně přiložit ruku k dílu a zapojoval se hlavně do budování muzea.

Zájem kolegů a vzájemná soustavnější spolupráce hlavně na poli archeologie se ještě prohloubily od r. 2007, kdy nás čekal jedinečný objev. Ten částečně zpomalil budování muzea. V době „dušiček“, za sychravého a chladného počasí, jsme konečně po 22 letech usilovného bádání, narazili na první hroby centrálního velkomoravského pohřebiště. Stalo se tak při hloubení základových pasů nového rodinného domu manželů Šobových, v místech západního předpolí Hradiště. Zde se na mírně skloněném svahu k jv. nalézala v širším areálu lokality jediná mocnější vrstva spraše. Aby mohl stavebník hned na jaře zahájit práce, tak jsme v týmu dvanácti kolegů ještě v listopadu na ploše celého budoucího stavení provedli záchranný výzkum a pečlivě prošetřili a zdokumentovali prvních 29 hrobů s bohatým inventářem. Stavebník se v budoucnu již chtěl „vyhnout“ archeologům a tak nás hned po ukončení prací v r. 2007 vyzval k dalšímu pokračování průzkumu pohřebiště v následných letech. Na tuto výzvu jsme rádi přistoupili a do letních prázdnin podnikali všechny potřebné přípravné kroky k dlouhodobějšímu, jedinečnému výzkumu. Opět nám pomohla finanční pomoc města Znojma, ale zahájena byla také finanční podpora Pedagogické fakulty a tak jsme s příspěvím i dalších drobnějších sponzorů /včetně vedoucího výzkumu/ každým rokem dokázali shromáždit potřebných 80 000,- Kč k skutečnění a zabezpečení všech prací. Od roku 2008 se všechny naše aktivity spojené s výzkumem velkomoravského pohřebiště a zpracováváním materiálu i informací plně rozvinuly a nastoupila i spolupráce mezioborová. Pravidelně jsme na letním terénním výzkumu přivítali studenty archeologie z FF Univerzity v Hradci Králové, kteří zde pod vedením vedoucího výzkumu absolvovali svoji letní praxi. Dlouhodobě také stále udržujeme úzké kontakty s týmem antropologů doc. RNDr. Evy Drozdové, PhD., z Ústavu experimentální biologie PřF MU a společně publikujeme odborná pojednání.³ Sami antropologové si v průběhu dalších let již odebrali na 150 vzorků ke studiu starobylé DNA, pochvalně se vyjadřovali k neporušenému, výborně vypreparovanému a dochovanému kosternímu materiálu, který umožní dobře provádět náročný výzkum. Studují chrup, defekty a zranění na kostrách. Velmi dobrou, již letitou spolupráci udržujeme také s Ústavem materiálového inženýrství FS VUT v Brně – nejprve s doc. Ing. Justem, CSc., prof. Ing. L. Ptáčkem, CSc., prof. Ing. K. Stránským, DrSc., Ing. M. Ptáčkovou, CSc., a v posledních letech s Ing. P. Doleželem, PhD. Tito odborníci po stránce metalografie a RTG zkoumají nalezené kovové předměty, jejich charakter i způsob výroby. V široké oblasti konzervace a restaurování jsme angažovali několik vybraných studentů prof. RNDr. J. Příhody, CSc.

³ Odborné informace jsou hlavními tématy samostatných studií a článků. Na tomto místě je nebudeme citovat. Pozornost jim věnujeme ve studii, připravované pro publikování v příštím čísle Sborníku prací PdF MU.

z PřF MU a navíc se jedna z kolegyně našeho týmu Mgr. et Bc. Eva Smejkalová rozhodla vystudovat tento obor, který úspěšně absolvovala. Převzala tak povinnosti hlavní konzervátorky, které vedle svého učitelského povolání stále vykonává. Tito odborníci k nám do Znojma pravidelně přijíždějí a my jsme rádi, že je můžeme přivítat dnes již v důstojném prostředí naší expedice.

V této době si také několik studentů našeho týmu, fanoušků do archeologie, rozhodlo na základě zkušeností ze Znojma zapsat na FF MU tento obor jako třetí v rámci svého vysokoškolského studia. Vyrůstali tak tedy noví odborní spolupracovníci, z čehož jsme měli velkou radost. I když neuvažovali o profesionálním uplatnění v oboru archeologie, tak si uvědomovali a vyzdvihovali přínos získaných znalostí pro svoje budoucí pedagogické působení, jako učitelů historie.

Vedle náročného výzkumu pohřebiště jsme však nepřestali pracovat na projektu muzea. Úkol byl nesmírně náročný a vyžadoval nejen naši pracovní sílu, ale každoročně také alespoň základní finanční prostředky, především k zakoupení dřeva na stavbu střechy a zaplacení práce stavebním firmám. Ty se podařilo získat prostřednictvím předkládaných projektů města Znojma. Nejprve však bylo třeba náš vysněný objekt budoucího muzea vyčistit. Jen při vyčištění stropu jsme vyvezli jedenáct velkých kontejnerů rozbitých tašek, odpadu, hlíny, popela i rozpadlého dřeva. Následně jsme pomohli zednickému mistrovi vyzdít železobetonový věnec na obvodovém zdivu, na něhož tesařská firma uložila dřevěnou konstrukci střechy. Již použitou starší krytinu /dle NPÚ povinné bobrovky/ jsme v počtu 45 000 kusů získali jako již použité se životností 15–20 let ze střechy slavkovského zámku, kam se pokládala nová krytina. Tuto akci jsme za účasti 26 kolegů zabezpečili jednodenní brigádou ve Slavkově, tašky naložili, převezli a ve

Obr. 7. Vyklizení místy propadeného stropu stáje s porostem keřů, stromů a téměř 40 cm mocnou vrstvou popela, hlíny i tašek. Magistři L. Kratochvíl a R. Šohaj odstraňují náletové dřeviny a připravují prostor ke kompletnímu vyčištění. Foto: B. Klíma.

Obr. 8. Interiér stáje – budoucí muzejní expozice před zahájením prací. Foto: B. Klíma.

Obr. 9. Upravujeme interiér muzea. Domíchávač přivezl a vysypal první hromadu betonu na podlahu. Všichni jsme se chopili lopat a srovnávali hustou kašovitou hmotu, než ztvrdne. Foto: B. Klíma.

Znojmě opět vyložili. Podobné brigády se uskutečnily při následném pokládání krytiny, ale také při betonování podlahy v „muzeu“.

Budování muzea, zahájené v r. 2003 postupovalo pomalu, dle našich pracovních i finančních možností. Při jedné z brigád nás navštívil velmistr a generál Řádu křižovníků s červenou hvězdou ThDr. J. Kopejsko, OCr. Přijel se podívat, jak zachraňujeme a opravujeme zdejší stavení, která byla dle posudků statiků přes svou stavební hodnotu a památkovou ochranu určena již spíše k demolicí. Při setkání jsme s panem velmistrem tento problém diskutovali. Pochválil nás, že se o křižovnický majetek dobře staráme a jak řekl „děláme bohulibou práci“, která by se měla ocenit. Vznikla tak myšlenka darování zachráněných objektů Nadačnímu fondu. Tento dar jsme jako výraz poděkování od Řádu křižovníků přijali v r. 2011, a tím jsme se vlastně zavázali pokračovat v další náročné práci.

Velkým impulzem pro dokončení výstavby muzea a instalování expozice se stalo jubileum 1150. výročí příchodu Konstantina a Metoděje na Velkou Moravu, které jsme vzpomínali v r. 2013. Naše snažení jsme navázali právě na toto jubileum a opět díky schváleným projektům, předloženým na Městský úřad ve Znojmě a Úřad Jihomoravského kraje v Brně se podařilo získat finanční prostředky nejen na dokončení stavebních úprav, vnější omítky objektů, ale i vybavení vlastní stálé expozice moderními vitrínami a panely. Po architektonické stránce nám hodně pomohli studenti architektury VUT v Brně, kteří vypracovali celkem devět projektů uspořádání vlastní expozice. Nejvíce se líbil projekt dnes již ing. arch. Martina Šikuly a ten jsme také realizovali. Kolegové architekti se však ještě zamýšleli také nad komplexní situací a využitím celého hospodářského areálu, k němuž nám poskytli rovněž několik velmi zajímavých projektových ře-

Obr. 10. Stálá expozice „Velkomoravský Znojem“ v nově vybudovaném muzeu na Hradišti. Foto: P. Čermáková.

šení. Dopředu jsme s nimi totiž konzultovali naši dlouhodobou vizi vybudovat na Hradišti vedle vědeckovýzkumné archeologické expedice, muzea a archeoskanzenu také výchovně vzdělávací i kulturní centrum, úzce provázané s Pedagogickou fakultou Masarykovy univerzity. Představovali jsme si a stále si ještě představujeme, že by zde mohla vedle odborné a vědecké práce, konferencí ad. probíhat i bloková výuka studentů, různé semináře, terénní praxe (biologie, zeměpis), cvičení, jazykové kurzy ale také např. různé aktivity s dětmi, jako letní tábory, dětské dny i kulturní akce – koncerty, a to za přímého působení našich posluchačů. Zde se však již pohybujeme za hranicemi současných reálných možností, možná v oblasti utopie, neboť realizace takové představy by si dle projektantů vyžádala přibližně 70 mil. Kč.

Práce se podařilo včas dokončit. Vernisáž se za přítomnosti představitelů města Znojma, Jihomoravského kraje i PdF MU uskutečnila 19. 6. 2013. Akci, které se zúčastnilo na 1500 návštěvníků, doprovázelo odhalení sochy sv. Rostislava, slavnostní mše, ale také potom malé divadelní představení, hry pro děti, vystoupení skupiny historického šermu, ukázky práce kováře a dalších mistrů středověkých řemesel. Program ukončil večerní koncert cimbálové muziky Hradišťan s Jiřím Pavlicou. Otevřením muzejní výstavy „Velkomoravský Znojem“ jsme s kolegy uzavřeli hlavní, dlouhodobější etapu našeho snažení. Velmi pochvalné komentáře návštěvníků v knize návštěv nás moc těšily a stále těší. Na svoje dílo jsme patřičně hrdí. Dává nám také možnost zapomenout na mnohdy krušné a náročné chvíle těžké práce, mnohdy i nezdaru, nepochopení a dokonce i záměrné kladení překážek a problémů ze strany některých úředníků a dokonce i kolegů archeologů.

Mezi nemilá „překvapení“ patřila již v závěru r. 2013 také zcela zásadní změna v názorech nového vedení Řádu křižovníků na darované objekty. Kroky pana velmistra J. Kopejska byly dle

Obr. 11. Pasoucí se koně v areálu před muzeem Velké Moravy. Vpravo ubytovna studentů s venkovním posezením. Budova muzea focena ze stejného směru jako obr. 6. Foto: P. Čermáková.

církevního práva označeny jako protiprávní, nepravomocné a nový velmistr nás požádal o navrácení opraveného majetku, pro něhož původně nebylo záchrany. Rozpadal se, byl vandalsky rozebírán, ničen a jeho ruiny odsouzeny spíše k úplné likvidaci. I samotný klášter v sousedství je od r. 2007 dodnes opuštěný, s minimálním využitím. Opravené a rekonstruované objekty však již byly hodné pozornosti. V této komplikované věci jsme dosud nijak s Křižovníky nepokročili a vše budeme ještě asi řešit v souvislosti s výsledkem soudního procesu o pozemky mezi městem Znojmem a Řádem, který stále probíhá a jehož definitivní rozhodnutí očekáváme v tomto roce.

Ani po zprovoznění muzea jsme se však nezastavili. Vedle každoročně probíhajícího archeologického výzkumu pohřebiště jsme záhy zahájili práce i na rozšíření expozice o venkovní exponát. V nejvyšším místě vnitřního velkomoravského hradu, kde jsme v letech 1996–2001 prozkoumali základy starobylého velkomoravského kostelíka, jsme prostor pečlivě upravili a do výše 40cm nad úroveň terénu jsme nad původní základy kamenným zdívem vyzdili celý půdorys této stavby a k němu umístili velký panel s obsáhlou informací o tomto významném objevu. Na již prozkoumané ploše v blízkosti kostela i muzea jsme potom v rámci experimentální archeologie zahájili výstavbu první repliky slovanského stavení – polozemnice. Její budování postupovalo pomaleji, než jsme si představovali. Především těžba a dovoz rákosu na pokrytí střechy byla komplikovaná a časově omezená. Se svolením ochránců přírody mohla být prováděna vždy jen do konce února, a to vzhledem k začínajícímu hnízdění ptactva. Rákos jsme tedy sváželi postupně tři roky a vždy pokryli část střechy. Polozemnici se podařilo dokončit a tak si dnes mohou všichni návštěvníci prohlédnout tento první objekt plánovaného malého archeoskanzenu. V jeho sousedství, kde jsme výzkumem zachytili přítomnost dávné středověké vinice se podaři-

Obr. 12. Stavíme repliku velkomoravského obydlí – polozemnice, jako první z objektů malého archeoskanzenu. Pracovní tým magistrů: J. Kováčik, P. Koupil, ad.

Obr. 13. Pohled na hotovou polozemnici, ohradu pro kozy a vinohrad s včelím úlem – první část malého archeologického skanzenu. Foto: B. Klíma.

lo vysadit malý vinohrad a vedle něho jsme upravili také poličko, připravené pro setbu. I při této činnosti jsme však narazili na výtky a připomínky pracovníka NPÚ, který kritizoval absenci odborné konzultace při budování repliky slovanského stavení i půdorysu kostela. Asi si ale neuvědomil, že vedoucí výzkumu má více než dostatečnou kompetenci k tomu, aby po čtyřiceti letech aktivního působení v oboru a bohatých zkušenostech z výzkumu v Mikulčicích i ve Znojmě dokázal zodpovědně a dobře usměrnit a řídit budování zmíněných objektů.

U nově vybudovaného muzea jsme nejen my, ale především pak návštěvníci a turisté hodně postrádali potřebné zázemí – kancelář s infocentrem a sociálním zařízením. Postupně se nám však značně zredukoval původní tým spolupracovníků. Absolventi odešli, založili si svoje rodiny a rozptýlili se do všech koutů republiky. Nová, mladá generace o Znojmo již takový zájem neprojevovala. Přesto jsme se odhodlali k další velké stavební akci, kterou již prováděly odborné firmy. Stala se jí záchrana a oprava renesanční věže z r. 1619 se vstupní bránou do historického areálu Hradiště. Objekt se nalézá v areálu a těsné blízkosti muzea. V patře měl původně svoji místnost dráb a v severním přístavku se nacházela obecní šatlava. Jeho vzhled však výrazně utrpěl různými novověkými úpravami a byl tak hodně pozměněn. V samotném klenutém průjezdu Křížovnicí v závěru 19. století upravili obývací místnost pro svého lesníka, z nichž poslední, starý pan Janoušek zde bydlel až do své smrti v r. 1988. Budova byla rovněž velmi poničena. Již v devadesátých letech jsme museli opravit její střechu a komíny. Po získání obrázku původní podoby věže pocházejícího z r. 1675 a následně také kresby G. Monsorna z r. 1820 jsme se rozhodli celou tuto krásnou stavbu přiblížit svému původnímu vzhledu a v jejím přízemí vybudovat potřebnou kancelář muzea s infocentrem a chybějícím sociálním zařízením pro návštěvníky. Již v r. 2013 začala příprava projektové

Obr. 14. Poničená a vzhledově zcela změněná budova původní věže se vstupní bránou z r. 1619. Foto: P. Čermáková.

Obr. 15. Hradební věž se vstupní bránou na kresbě G. Monsorna z r. 1820.

Obr. 16. Současný, celkový pohled na vstupní prostor do areálu muzea Velké Moravy s rekonstruovanou věží – bránou a před ní částí malého archeoskanzenu. Na opravenou budovu expedice (v pozadí vlevo) navazuje vlastní objekt staré stáje s muzejní expozicí. Foto: B. Klíma.

dokumentace. Vedle hlavních archeologických prací na centrálním velkomoravském pohřebišti, kde jsme každým rokem pečlivě prozkoumali průměrně 70–100 bohatě vybavených hrobů, jsme tak zahájili další velkou stavební etapu oprav historického objektu. Opět se v prvních dvou až třech měsících každého roku pracovalo na přípravě několika podrobných projektů s žádostmi o dotaci a finanční pomoc. Nyní bych především vyzdvihl podporu Jihomoravského kraje a také občasnou pomoc MK ČR, na které jsme se s projekty obraceli prostřednictvím města Znojma.

Tento, zatím poslední realizovaný projekt dosud probíhá a zvolna postupuje ke svému závěru. Mezi návštěvníky budí velkou pozornost a zájem. Předpokládáme, že se jej do letošních letních prázdnin podaří v základní podobě dokončit, aby byl objekt infocentra se sociálním zázemím již funkční a dobře sloužil široké veřejnosti. Tak se naše muzeum se svým zázemím stane nejen dalším plnohodnotným turistickým centrem Znojma, ale současně také bude na poli vědy, výuky, vzdělání a popularizace dobře reprezentovat Pedagogickou fakultu Masarykovy univerzity.

V samotném závěru bych si dovilil všem spolupracovníkům, studentům, přátelům, sponzorům a institucím moc poděkovat za to, že pomohli při vzniku a rozvoji všestranného a náročného díla. Že přiložili ruku k dílu, poskytli finanční podporu a zasloužili se o budování centra výzkumu, výuky, poučení o historii Velké Moravy na Hradišti a její muzejní propagaci mezi širokou veřejností.

Samotné čtenáře těchto řádků pak srdečně zveme k návštěvě Znojma-Hradiště.

Bohuslav Klíma